

акустики, аудіології, сурдотехнічних засобів, фоніатрії, спецметодики розвитку слухового сприймання та професійного вміння обирати проект навчання із заданих та прогнозувати те, наскільки практична діяльність сурдопедагога виступає доступною для здійснення теоретичної діяльності учнем з порушенням слуху.

Другою важливою і специфічною ланкою реабілітації є навчання дітей, які звуки мови не фіксують на слух належним чином, вимовляти всі звуки правильно окремо, в складі, слові, фразі, реченні, тексті. У дистанційному навчанні дана робота повинна бути присутня обов'язково.

Якщо у реальному навчанні провідним методом контролю за правильністю вимови на етапі навчання є аналіз звуків сурдопедагогом, то при дистанційному навчанні контроль зміщується у бік кінестетичних відчуттів дитини. Саме тому сурдопедагог у творчому перепроектуванні має на основі наочного методу навчання розробити психологічного змісту завдання з інтенсифікації формування кінестетичних відчуттів дитини з порушенням слуху.

Психологічні дослідження вказують на те, що мотивація лежить поза навчальною діяльністю. Дистанційне навчання практично зводить нанівець використання зовнішніх мотивів як ефективного мотиваційного впливу. Тому проект навчання вчителя має носити нові форми опори на мотивацію досягнень та зміщення мотиву на мету. Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що сурдопедагог при реалізації дистанційного навчання дітей з порушенням слуху має розробляти нові проекти навчання, що, як відомо, неможливо здійснити без потужного творчого професійного мислення сурдопедагога.

*Ханзерук Лілія Олексіївна,
доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психокорекційної педагогіки
ФСІО НПУ імені М. П. Драгоманова*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ШВЕЦІЇ

Королівство Швеція сьогодні справедливо вважають одним із світових лідерів у галузі інноваційних відкриттів. Як передовий, міжнародною спільнотою визнається і досвід цієї країни у галузі освіти. Високий стандарт загальнолюдських цінностей, яким славиться Швеція, обґрунтовується вже тим, що тут виникла і набула поширення «теорія вертикалі», яку лаконічно розкриває вираз: «Бог, Я і Той, кому я допомагаю».

Відомо, що освіта дітей з особливими потребами відображає і реалізує ціннісні орієнтації та культурні норми суспільства, і тому, на кожному етапі свого історичного розвитку співвідноситься з певним періодом відношення держави і суспільства до таких дітей. Швецькому суспільству та шкільній системі протягом багатьох років належить лідерство в інтеграції та включенні до школи дітей з особливими освітніми потребами. Проте в останні 10-15 років спостерігається деяке зменшення інклюзивної практики [1].

Ефективним шляхом теоретичного осмислення розвитку освіти і практики виступає досвід міжнародних наукових проектів, які ініціюють університети Швеції та підтримують різні фонди. Долучившись до такої наукової співпраці в

рамках роботи Міжнародного наукового проекту «Inclusion through segregation?» у 2019 році, ми отримали неоціненний досвід. Одним із наших надбань стало, зокрема, знайомство з підготовкою фахівців у галузі педагогічної освіти в університеті міста Гевле, окремі питання структури системи освіти та організації інклюзивної практики у Швеції.

Як зазначив професор-емирит університету в Гевле Джереміас Розенквіст, поворотним для північних країн став 1981 рік, який ООН оголосила Міжнародним роком інвалідів та закликала розробити план дій щодо вирівнювання можливостей, реабілітації та профілактики інвалідності. З того часу Швеція взяла курс на повну участь та рівність, виникли концепції нормалізації та інтеграції, загалом, пройдено великий шлях. Сучасну освітню ситуацію у Швеції вчений визначив як парадокс. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що недавні ініціативи щодо інклюзивної освіти «для всіх», в деяких випадках, змінені введенням груп спільного навчання («кращі» учні зі спеціальних класів навчаються разом з учнями зі звичайних класів, а «гірші» учні зі звичайних класів навчаються у спеціальних класах).

Важко заперечити той факт, що незалежно від того, про яке освітнє середовище (традиційне чи інклюзивне) йде мова, ключовою фігурою виступає учитель. Професіоналізм учителя, свого часу, Г. С. Костюк «вимірював» його умінням розуміти інших людей/дітей, створювати у спілкуванні з ними емоційний комфорт, а також інтелектуальні радощі [2].

Підготовці учителя у Швеції надається особливого значення, оскільки вища освіта у цій країні є важливою передумовою зміцнення демократії. Рівний доступ до освіти дітей та молоді, а також людей різного віку – це демократичне право. Університетська освіта сприяє отриманню знань, індивідуальному розвитку, громадянськості, критичному мисленню, новим контактам, можливості мати роботу тощо.

У Швеції, із 40-ка існуючих університетів та університетських коледжів, 27 здійснюють підготовку педагогів. Вже згаданий університет у Гевле, викладачі якого виступили ініціаторами наукового проекту «Inclusion through segregation?», за кількістю студентів знаходиться посередині. Тут програми підготовки учителів – один із найважливіших напрямів, який має велике суспільне значення, забезпечує престиж університету, сприяє індивідуальному розвитку молоді. Загалом у 2019-2020 році на різних програмах підготовки учителів навчається 1377 студентів. Зміст програм підготовки майбутніх педагогів, зокрема, складають:

1. Педагогіка та дидактика (60 кредитів).
2. Практика (30 кредитів).
3. Предметна підготовка (90-120 кредитів).

В основу змісту підготовки студентів з кожного напрямку покладена дослідницька та практична спрямованість. Наприклад, напрям «Педагогіка та дидактика» передбачає вивчення таких дисциплін як історія школи; організація та цінності (включаючи цінності демократії та основні права людини); теорія науки та методологія дослідження; суспільні відносини, управління конфліктами та лідерство; оцінювання роботи, оцінювання та розробка. Предметна підготовка

передбачає вивчення дошкільної педагогіки та дидактики; педагогіки та дидактики позашкільних центрів дозвілля; шведської та англійської мов; математики; історії; географії; релігії; фізики, хімії та технологій.

Шкільну систему (включаючи вищу школу) у Швеції представляють:

- дошкільні заклади / pree-school;
- дошкільні (підготовчі) класи / pree-school class;
- позашкільні центри дозвілля / school-age childcare;
- обов'язкова школа та інші типи обов'язкових шкіл / compulsory school and other compulsory types of school;
- старші класи середньої школи / upper secondary school;
- університети та вищі навчальні заклади / Universities and higher education institutions whose principal is the state

У наведеному далі рисунку схематично зобразимо структуру освіти у Швеції.

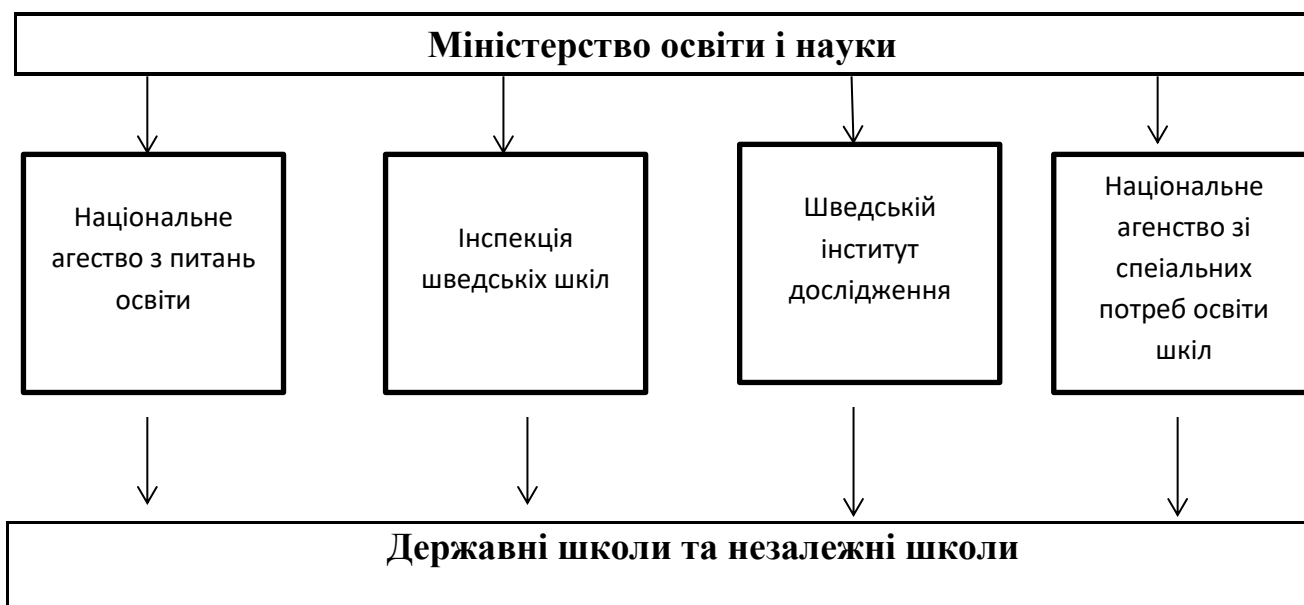

Рис. 1. Освіта у Швеції.

До 1962 року вважалось, що виконати національну навчальну програму можуть не всі діти, а тому діти з особливими освітніми потребами навчались у спеціальних класах або на індивідуальній формі навчання. У 1968 році було прийнято новий закон («education for all»), за яким діти повинні були отримувати щонайменше 9-річну освіту. Одночасно з цим були закриті деякі спеціальні школи. Донедавна переважна більшість учнів проживали в умовах сегрегації, а в країні було багато закладів і спеціальних шкіл для дітей з різними порушеннями розвитку. Відповідно до національної навчальної програми 1980 року школи були зобов'язані компенсувати учням, які мають труднощі у навчанні, зміни у викладанні. Проблеми дітей у навчанні почали розглядати як відносні, оскільки вважалось, що природа (контекст) здійснює найбільший вплив на розвиток кожної дитини. Відповідно, чинний закон про освіту передбачає, що всі діти та

молоді люди повинні мати рівний доступ до якісної освіти, незалежно від статі, географічного розташування, соціального та фінансового становища.

Сучасна система освіти у Швеції ґрунтується на філософії, згідно з якою всі учні мають однакові права на індивідуальний розвиток і навчання. Застосування цього принципу до всіх учнів має виключне значення, тому права учнів з особливими освітніми потребами чітко не визначені. Концепція «мейнстріменгу»/загального потоку передбачає один навчальний план/ базовий для всіх, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, а також сприяє тому, що всі учні навчаються у звичайних класах та позашкільних групах.

Відповідно до чинного закону, спеціальна підтримка повинна надаватись в рамках класу або групи, до якого/якої належить учень. Однак, не існує правил без виключень. Підтримка учнів з особливими освітніми потребами може надаватись у спеціальній групі, якщо для цього існують серйозні підстави. В останній Національній навчальній програмі (National Curriculum (LGR-11)) взагалі не існує вказівок на освіту осіб з особливими потребами, натомість кожен, хто працює у школі повинен вміти надавати освітню підтримку учням, які цього потребують.

Перед сучасною шведською школою постає необхідність урахування потреб усіх учнів без виключення у плануванні, фінансуванні та розробці, здійсненні та оцінці всіх стратегій в галузі освіти. Це спонукає всіх учителів до того, щоб вони брали на себе відповідальність за своїх учнів, незалежно від їх індивідуальних потреб. Одне із найскладніших завдань полягає в тому, як вирішувати проблеми, пов'язані з відмінностями або розмаїттям учнів та їх потреб в класі. Ще більше це завдання ускладнюється новою проблемою у європейських країнах – новими громадянами, які емігрують до Швеції. Таке поєднання багатьох чинників і потребу в додатковій підтримці Європейська агенція з управління особливими потребами та інклюзивним навчанням (2009) визнає як новий виклик, який необхідно вирішити Європі.

В рамках нової програми підготовки вчителів 2011 року, всі майбутні педагоги отримують знання в галузі спеціальної освіти. Така підготовка дозволяє їм краще підготуватись для того, щоб задовільняти потреби всіх учнів в рамках загальної освіти. Фахівці зі спеціальної освіти отримують відповідну підготовку для консультування учителів та співпраці з адміністраціями шкіл з метою створення умов для забезпечення освітніх потреб усіх учнів. Для всіх учнів, які потребують особливих освітніх потреб, вчителі разом з учнями, їх батьками та фахівцями зі спеціальної освіти розробляють відповідний план дій.

У Швеції функціонують національні школи призначені для дітей з різними порушеннями розвитку (зору, слуху тощо) та супутніми комбінованими порушеннями. Всі такі школи відповідають обов'язковій шкільній освіті.

Система освіти для дітей з інтелектуальними порушеннями у Швеції включає:

- дошкільні заклади;
- Särskola або обов'язкова школа з 9-ти річним навчанням (compulsory school);
- вища середня школа, Särskola чотири роки, гімназія;

- відсутність доступу до університетської або вищої освіти.

Для учнів з інтелектуальними порушеннями передбачені: індивідуальний план; програма, яка пов'язана із загальною школою. Вони мають право обрати звичайну школу з 9 річним навчанням або Särskola.

До основних форм надання допомоги дітям з інтелектуальними порушеннями, які практикують шведські педагоги, належать:

- допомога у плануванні, пересуванні, просторовому орієнтуванні тощо;
- корекція недостатнього рівня абстрагування;
- конкретне навчання;
- наочна підтримка;
- організація адекватного темпу навчання;
- додаткова підтримка шляхом використання комп'ютерних програм тощо.

Навчаючи студентів та розмірковуючи над перевагами різних форм навчання учнів з інтелектуальними порушеннями шведські колеги роблять акцент на тому, щоб розглядати різноманітність як перевагу, а не як проблему. Школа не повинна виключати – таку принципову професійну позицію займають майбутні педагоги зі студентської лави.

Література

1. 'Social inclusion through segregation?' (2020) *Research Report № 7*. Retrieved from https://support.hig.se/helpdesk/WebObjects/Helpdesk.woa/wa/CommonActions/download?dl=_v-GyIHWzyLrwJ8wMKZmgHVAnshYUljA&id=1
2. Максименко С. Д. (Ред.) (2010) *Г. С. Костюк – особистість, вчений, громадянин* Київ: Ніка-Центр.

Чеботарьова О.В.,

старший науковий співробітник,
кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу освіти дітей
з порушеннями інтелектуального розвитку,
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Одним із пріоритетів удосконалення системи освіти в Україні в контексті трансформаційних змін в суспільстві є забезпечення її компетентнісної спрямованості, реалізація інноваційного потенціалу навчальних закладів щодо розвитку життєвої компетентності підростаючого покоління [1; 4].

Реалізація компетентнісного підходу є ключовою стратегією Нової української школи, що передбачає оновлення змісту освіти, формування необхідних життєвих компетентностей учнів. Компетентнісний підхід визначає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані компетентності учнів: ключові, предметні та життєві (Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Зимня, О. Овчарук, Л. Парамонова, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та ін.).